

STATSMINISTERENS FOREDRAG MANDAG 10. OKTOBER 1977
I NORSK KJEMISK INDUSTRIARBEIDERFORBUNDS LANDSMØTE

I disse dager samles det nye storting til sin fireårige arbeidsperiode. Etter et dramatisk valgoppgjør med spennende opptellinger med avgjørende politiske konsekvenser i flere fylker er vi nå tilbake i en situasjon hvor en fortsatt Arbeiderpartiregjering er det eneste mulige arbeidsdyktige regjeringsgrunnlag. På samme måte som i den 4-års perioden vi har bak oss, vil Arbeiderpartiets regjering være en mindretallsregjering.

Den vil være avhengig av støtte fra andre partier fra sak til sak. Vi kunne i løpet av den forrige 4-års

- 2 -

perioden glede oss over at det ble mulig å gjennomføre meget betydelige deler av vårt arbeidsprogram selv i en mindretallssituasjon.

Med den styrkede stilling Arbeiderpartiet har etter valget, og med de noe enklere parlamentariske forhold, ligger forholdene godt til rette for en ny god stortingsperiode.

Som grunnlag for Regjeringens arbeid foreligger Arbeiderpartiets valgprogram, Regjeringens langtidsprogram og behandlingen av dette i Stortinget og Landsorganisasjonens handlingsprogram for de kommende 4 år. Det er på dette grunnlaget Arbeiderpartiet inviterer til et fortsatt sak-til-sak-samarbeid med gruppene i Stortinget.

Den internasjonale økonomiske situasjon er ikke lys. Etter å ha passert bunnen i det dype internasjonale tilbakeslaget i 1975 hadde vi i fjor en forholdsvis god internasjonal oppgang. Men utviklingen i 1977 og utsiktene for 1978 er blitt gradvis svakere etter hvert som konjunkturbildet er blitt revidert. Vi kan bare regne med en begrenset økonomisk vekst i de store industrilandene i nærmeste framtid, og vi må regne med at arbeidsløsheten ute i verden fortsatt vil holde seg meget høy og antakelig stige. Flere av de mindre land, bl.a. Sverige og Danmark, vil ha svak økonomisk

- 4 -

vekst framover som følge av de problemer som disse landene har med sin utenriksøkonomi.

Det er i dag i de vest-europeiske industriland mellom 6 og 7 millioner mennesker uten arbeid. Det er ingen utsikt til at dette tallet vil bli lavere i løpet av det første året, tvert imot. Den vinteren vi står foran, vil etterkrigs-trolig sette en dyster/rekord i arbeidsløshet. Vi står i fullt alvor igjen overfor massearbeidsløshet i de industrialiserte land.

I De forente stater ser det ut til at det er en god utvikling med økende sysselsetting og produksjon, samtidig som prispresset er mindre.

Men i Vest-Europa sett under ett har vi nå en meget vanskelig og problemfylt situasjon, som regjeringene i de

toneangivende land ennå ikke har funnet noe middel mot. Vi står overfor en ny økonomisk situasjon med en ny kombinasjon av problemer som vi ikke har noen erfaring fra å kunne mestre. Det er kombinasjonen av meget høy prisstigning, store betalingsbalanseproblemer i mange land, lave investeringer og høy arbeidsløshet.

Vi har i Norge i de siste årene ført en økonomisk politikk som har gått på tvers av den som har vært vanlig i de andre industrilandene. Vi har gitt høyeste prioritet til å holde sysselsettingen oppe. Når vi har lykket godt i det, er dette dels et resultat av den bevisste motkonjunkturpolitikk som har vært fulgt, og dels resultat av at Norge på en forsvarlig måte har kunnet finansiere de meget betydelige underskudd i vår utenriksøkonomi ved låneopptak i utlandet. Dette har sammenheng

med den økonomiske styrke som den framtidige oljevirk-
somheten vil gi oss.

Det blir meget vanskelig å føre den fulle sysselsettingspolitikk videre når de andre landene ikke gjør dette, og når det økonomiske tilbakeslaget trekker slik ut i langdrag som det nå gjør.

Det kommende året vil ventelig bli vanskeligere enn noen av de foregående når det gjelder å holde hjulene i gang. Regjeringen er innstilt på å gjøre alt hva den kan. Men for å kunne løse denne krevende oppgaven trengs det fullt samarbeid og medvirkning fra organisasjonene i arbeidslivet og næringslivet.

De høye og stigende kostnadene i våre konkurranseutsatte næringer vil være kanskje det vanskeligste enkelt-

problemet. I de siste årene har utviklingen i valutakursene, sterk lønnsstigning og svak produktivitetsøkning bidratt til å svekke norske bedrifters konkurransevne i det beinharde internasjonale marked. En slik utvikling vil om den fortsetter sette mange bedrifter i fare. Det gjelder i mange industrigrener, også i kjemisk industri. Vi må dempe kostnadsveksten i vår egen økonomi, slik at den kommer på linje med, eller under, kostnadsveksten i andre land:

Etter Regjeringens mening bør inntektspolitisk samarbeid med partene i arbeidslivet bli en viktig del av en kostnadsdempende politikk. Regjeringen vil holde nær kontakt med arbeidslivets organisasjoner med sikte på et slikt samarbeid ved inntektsoppgjøret til våren. Hvilke oppgjørsformer som bør brukes, er en sak som partene i arbeidslivet må bli enige om.

Samarbeidsformene med myndighetene må tilpasses den oppgjørsform som partene kommer fram til.

De kombinerte oppgjørene vi har hatt, har hatt mange positive sider. Kostnadsveksten i det siste året er blitt dempet gjennom lavere nominelle tariff tillegg, og vi har kunnet sikre veksten i lønnstakernes realinntekter gjennom skattejusteringer. Men når kostnadsutviklingen alt i alt fremdeles ikke er tilfredsstillende, har dette nær sammenheng med den sterke lønnsglidningen vi har hatt.

Lønnsstatistikken for annet kvartal 1977 viser en lønnsglidning på 7,5 % i det siste året innenfor LO's/NAF's tariffområder.

Vi må ganske enkelt slå fast at dette er langt sterkere

enn norsk økonomi kan tåle. En fortsatt lønnsglidning av denne størrelse vil uvegerlig kaste mange norske lønns-
takere ut i arbeidsledighet. Dessuten skaper en så sterk lønnsglidning en urettferdig inntektsfordeling. Den lavtlønnsprofil som det måtte lykkes å holde ved tariffoppgjørene blir fort visket bort ved en slik lønnsglidning. Det ville være en fordel om partene gjennom avtaler kan komme fram til ordninger som effektivt bremser denne uønskede lønnsglidning. Regjeringen har, sammen med LO og NAF, satt ned et utvalg til å vurdere dette problemet.

Det vil i 1978 bli nødvendig å dempe veksten i det private forbruket betydelig i forhold til inneværende år.

Vi må gi rom for de nødvendige produktivitetsfremmende investeringer i arbeidslivet for å styrke de konkurransutsatte næringer. Vi kan på denne måten trygge arbeidsplassene. Det tilsier at alle grupper må vise måtehold i sine krav om inntekter. Trygging av arbeidsplassene må gå foran økte inntekter i inntektsoppgjøret. Men Regjeringen vil legge vekt på at grupper med lave inntekter kan få en reell inntektsøking også i 1978. Dette vil gjelde lavinntektsgrupper blant lønnsstakerne, og det vil gjelde våre pensjonister. Regjeringen er forpliktet til med virkning allerede fra 1978 å gjennomføre første trinn i en opptrapping av inntektene til minstepensjonistene.

Jeg har med vilje understreket det alvor som ligger i den nåværende økonomiske situasjon. Det vil være uverdige

den norske velferdsstaten om vi ved en ukontrollert inntektsutvikling skal kunne miste styringen over vår økonomi slik at den må salderes med en betydelig arbeidsløshet.

Men etter å ha kommet med disse alvorsord til dette landsmøte, vil jeg understreke at med en realistisk håndtering av de problemene vi står foran, står norsk økonomi ikke overfor noen krise. Vi er i en bedre utgangsposisjon enn de aller fleste andre land. De fleste større grupper inntekstakere har kommet opp på et nivå i sin inntekt og velferd som ikke er dårlig. De krav til måtehold og moderasjon som stilles til oss går ikke så langt som til å redusere den standarden vi har. Men mange av de høyere og midlere inntektsgrupper vil i 1978 måtte avstå fra å heve sin velferd ytterligere ut over dagens nivå. Det er dette, tross alt beskjedne offer, som vi står overfor.

Men på andre områder behøver vi ikke ta på stedet hvil. Vi vil fortsatt skape betydelig framgang når det gjelder å forbedre vårt arbeidsmiljø og det ytre miljø.

Den nye arbeidsmiljøloven er et av våre største sosiale framskritt på mange år. Med denne loven setter vi det samlede mål å gjøre arbeidsplassene og arbeidsprosessene sunnere, mer farefri og mer meningsfylte. Det er en innsats^{som} som koster. Men prisen for å trygge forholdene til dem som gjennom produktiv innsats er med og skaper det økonomiske grunnlaget for vårt samfunn er ikke for høy.

Gjennomføringen av arbeidsmiljølovens mange ulike bestemmelser vil ta tid, og vil måtte justeres under marsjen i lys av de erfaringer vi høster.

Mange av de problemene vi står overfor i arbeidsmiljøet er velkjente i de industrigrener som omfattes av tariffområdene til Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund.

Kontrollen med behandling og bruk av helsefarlige stoffer på arbeidsplassen har fått en sentral plass i den nye arbeidsmiljøloven.

Vi vet at antallet kjemiske stoffer som benyttes i produksjonen stadig stiger. Fra medisinsk hold rettes det advarsler mot bruk av nye kjemiske stoffer som kan medføre skadevirkninger enten på kort eller lang sikt.

Det er viktig at vi på den enkelte arbeidsplass er beredt til å møte de problemer vi stilles overfor når det gjelder omgang med helsefarlige stoffer. Arbeidsmiljøloven er et meget viktig redskap i våre bestrebelser på å nå dette mål. Loven gir anvisning på en rekke virkemidler som kan

tas i bruk i kampen mot de helsefarlige stoffene. Jeg kan her nevde de sentrale:

1. Forbud mot visse stoffer eller prosesser.
2. Erstatning av mer farlig stoff med et mindre farlig.
3. Vernetiltak: Hvis virksomheten må bruke helsefarlige stoffer, skal nødvendige vernetiltak gjennomføres.
4. Plikt til å gi melding om stoffer til Yrkeshygienisk institutt, slik at myndighetene har en rimelig oversikt over hva slags stoffer som er i bruk, og hvilke egenskaper de har.

5. Register over de stoffer som brukes i den enkelte virksomhet, med opplysninger om navn, sammensetning, egenskaper, virkninger m.v.
6. Informasjon om stoffene fra dem som produserer, importerer eller forhandler dem i Norge, og som dermed bringer dem inn i det norske arbeidsmiljøet. Likeledes informasjon til arbeidstakerne fra den enkelte virksomhets ledelse. Arbeidstakerne har krav på å få del i det virksomhetens ledelse og fagfolk vet om de stoffer som nyttes i virksomheten.

Men spørsmål i tilknytning til anvendelsen av helsefarlige stoffer på arbeidsplassen, er for viktig til at det skal overlates til bedriftsledelsen alene. Det er nødvendig

og ønskelig med et aktivt engasjement fra de ansatte selv. Arbeidsmiljøloven legger opp til at arbeidsmiljøutvalgene skal delta aktivt i verne- og miljøarbeidet, og nøye følge utviklingen i spørsmål som angår arbeidstakernes sikkerhet og helse. For å klarlegge om det foreligger helsefare, kan utvalget vedta at arbeidsgiveren skal utføre målinger eller undersøkelser av arbeidsmiljøet.

Verneombudene skal etter loven særlig påse at kjemiske stoffer som blir brukt i virksomheten ikke utsetter arbeidstakerne for fare. Dersom et verneombud blir kjent med forhold som kan medføre ulykkes- eller helsefare skal, verneombudet straks varsle arbeidstakerne på stedet og arbeidsgiveren eller dennes representant skal gjøres oppmerksom på forholdet, dersom verneombudet selv ikke kan

avverge faren. Arbeidsgiveren plikter å gi verneombudet svar på henvendelsen. Er det ikke innen rimelig tid tatt hensyn til meldingen, skal verneombudet underrette Arbeidstilsynet eller arbeidsmiljøutvalget. For øvrig er det klart at verneombudet på et hvilket som helst tidspunkt kan henvende seg til Arbeidstilsynet dersom han/hun finner dette nødvendig eller hensiktsmessig.

De rystende forhold som i disse dager avdekkes omkring giftskandalen i Sverige, tilsier at vi alle engasjerer oss aktivt i arbeidet her hjemme for å kontrollere de stoffer som benyttes i vår industri. Vi har alle en plikt overfor våre arbeidskamerater og samfunnet omkring oss til å si ifra der vi mener farlige stoffer blir behandlet på en uforsvarlig måte.

Det er begrensninger for hvor langt det offentlige kan kontrollere behandlingen av problemavfall på bedriftene. Det offentliges hovedinnsats bør heller ligge i å medvirke til en forsvarlig behandling av avfallet i bedriftene.

For å styrke kontrollen med behandlingen av farlige avfallsstoffer, har Statens forurensningstilsyn pålagt de fleste industribransjer å utarbeide forslag til egne kontrollprogrammer for forurensnings- og avfallsproblemer. Et betydelig antall bedrifter har nå operative driftskontrollprogrammer og sender regelmessig meldinger til myndighetene.

Avfallsproblemene har fått en bred plass i den

nye forurensningsloven som nå er under arbeid i Miljøverdepartementet. I lovforslaget vil det bli lagt vekt på å skaffe til veie det rettslige grunnlag for håndtering av problemavfall.

Et av hovedformålene bak lov om produktkontroll som trådte i kraft 1. september i år, er å sikre at samfunnet får kunnskap om anvendelsen og virkninger av stoffer og produkter som kan volde skade på menneskers helse eller skape miljøforstyrrelse. Dette gjelder særlig kjemiske stoffer og spesielt gifter og helsefarlige stoffer.

Dette er kommet til uttrykk i loven.

Loven åpner videre adgang til å gi pålegg for å forebygge at et produkt medfører helseskade eller miljøforstyrrelse.

Gjennomføringen av tiltak mot forurensninger i industrien startet for alvor i 1974 da Stortinget vedtok Regjeringen Brattelis forslag til et 10-års program for opprydding i forurensninger fra eldre industri. Dette program tok først og fremst sikte på å redusere forurensninger i det ytre miljø, men det er samtidig klart at en rekke av de samme tiltak vil få stor betydning for en bedring av arbeidsmiljøet. Programmet inneholder en tempoplan der en i første omgang konsentrerer seg om presserende oppgaver og tiltak med stor forurensningsbegrensende effekt. Med unntak av mindre forsinkelser, har tempoplanen hittil vært fulgt, og i dag tyder alt på at Regjeringen skal få gjennomført det vidtrekkende oppryddingsprogrammet som forutsatt.

I løpet av dette året vil nær halvparten av miljøverninvesteringene innenfor oppryddingsprogrammet være gjennomført, dvs. ca. 2 milliarder kroner. Staten medvirker med vel 70 % av utgiftene.

Gjennomføringen av tiltak mot forurensninger i industrien startet for alvor i 1974 da Stortinget vedtok Regjeringen Brattelis forslag til et 10-års program for opprydding i forurensninger fra eldre industri. Dette program tok først og fremst sikte på å redusere forurensninger i det ytre miljø, men det er samtidig klart at en rekke av de samme tiltak vil få stor betydning for en bedring av arbeidsmiljøet. Programmet inneholder en tempoplan der en i første omgang konsentrerer seg om presserende oppgaver og tiltak med stor forurensningsbegrensende effekt. Med unntak av mindre forsinkelser, har tempoplanen hittil vært fulgt, og i dag tyder alt på at Regjeringen skal få gjennomført det vidtrekkende oppryddingsprogrammet som forutsatt.

I løpet av dette året vil nær halvparten av miljøverninvesteringene innenfor oppryddingsprogrammet være gjennomført, dvs. ca. 2 milliarder kroner. Staten medvirker med vel 70 % av utgiftene.

Store deler av den kjemiske industri i Norge hører til den kraftkrevende industri, og er derfor nær knyttet til de energipolitiske spørsmål.

Det er store mengder billig olje som spiller hovedrollen i verdens energiforsyning. Økt energiforbruk har vært uløselig knyttet til økt produksjon og økte inntekter og økt levestandard. Alle internasjonale rapporter tyder nå på at vi i løpet av de første årtier vil oppleve at oljeproduksjonen ikke lenger kan økes år for år. Dette reiser umiddelbart to oppgaver. Den ene er å økonomisere mer med tilgjengelige energiresurser. Den andre er å

ta i bruk andre energiformer til gradvis å avløse oljen. Dette er ikke bare fordi oljen blir knapp, men også fordi den etter hvert blir mer verdifull som et viktig råmateriale til mange slags industriproduksjon.

Norge er i en internasjonal særstilling ved at vi er det eneste industriland som nå har, og i en overskuelig framtid vil ha, overskudd på energi. Vi er det eneste land som hittil dekker hele vårt elektrisitetsforbruk ved vannkraft.

På sett og vis er altså Norges energisituasjon langt lysere enn andre lands. Men vi kan ikke, selv om vi forsyningsmessig er så godt stilt, isolere oss fra det generelle internasjonale energiproblem som vi møter.

Dertil kommer det spesielle problem at vi i løpet

av 10 - 15 år ikke vil ha nevneverdige ytterligere vannkraftkilder å bygge ut. Naturvern hensyn tilsier at vi er påpasselige med å verne en del av de gjenværende vannfall. Under alle omstendigheter vil vannkraften bare i en meget begrenset tid kunne dekke våre ytterligere behov for mer energi.

De øvrige industriland sett under ett vil i første rekke måtte bruke kull eller kjernekraft til etter hvert å supplere oljeforsyningene. Hva hvert land velger, er opp til de politiske nasjonale myndigheter.

Enkelte fagfolk synes å være mindre bekymret når det gjelder de mer langsiktige perspektiver for verdens energiforsyning. Utnytting av solenergi, vind, bølgekraft, og kanskje særlig den strålefrie kjernereaktoren- fusjonsreaktoren - vil kunne gi problemfrie langsiktige

løsninger. Men verdens problemer ligger i å finne en tilpasning til alternative energikilder til å supplere oljen fra slutten av dette århundret til et stykke ut i neste. Det er først da at de nye energibærere vil kunne få betydning. I Arbeiderpartiets program/at vi i løpet av den kommende 4-årsperiode verken skal ta skritt til å bygge ut eller planlegge kjernekraftverk. Regjeringen vil i løpet av 2 år legge fram et energipolitisk program i en melding til Stortinget. Her vil det bli gitt en oversikt over hvilke gjenværende vannkraftressurser vi vil kunne bygge ut, og vi vil måtte ta standpunkt til byggingen av de første varmekraftverk til å dekke Norges elektrisitetsbehov.

Større nye varmekraftverk vil neppe kunne være i produksjon før i siste halvdel av 1980-årene. Vi vil derfor

gjennomleve en avgjørende tid fra nå og 10 år framover. I denne tiden må vi innføre en rekke energiøkonomiserende tiltak for å få en bedre utnytting av de tilgjengelige energiressurser.

Vi kan ikke regne med at import fra andre land vil kunne dekke alle våre ønskemål.

På denne bakgrunn vil vi ^{også} måtte være nøyeregnende med hvilke nye kraftmengder vi kan tildele den kraftkrevende industri.

Det vil for det første ikke kunne være mulig å etablere nye større industriforetak basert på store kraftmengder. Men Regjeringen er innstilt på å søke å dekke ^{aller} de/viktigste behov til de eksisterende kraftkreende industri-
i egendige industriforetak
bedrifter for at disse skal kunne gjennomføre den rasjonalisering som trengs for at de skal kunne holde seg konkurransedyktige.

dyktige.

Men energiøkonomiseringen vil måtte gjennomføres på alle felter og til alle slags formål. Dette er en ny problemstilling vi står overfor. Vi har hittil levd under en forestilling av at energi er billig og tilgjengelig i nesten ubegrensede mengder.

I de enkelte næringer og i de enkelte bransjer og bedrifter er det viktig at alle krefter engasjeres i denne oppgaven. De ansatte og deres organisasjoner i produksjonslivet vil her ha en viktig oppgave. Ved å kunne være med å finne nye løsninger og muligheter til bedre utnytting av

energi vil man kunne være med å trygge sin egen arbeidsplass.

Det moderne samfunn er en komplisert organisasjon, og en regjering må samarbeide nært med mange organisasjoner og interesser. Organisasjonene i arbeids- og næringslivet er spesielt viktige.

Det har vært en betydelig støtte for Regjeringen i den forløpne perioden å kunne ha et så nært samarbeid

med fagbevegelsen som tilfellet har vært. Med det nære tradisjonelle forhold mellom fagbevegelsen og Arbeiderpartiet har dette samarbeidet gitt betydelige resultater både til de fagorganiserte og for Regjeringens politiske arbeid.

Samarbeidet med fagbevegelsen vil fortsatt være en av hjørnesteinene i Regjeringens virksomhet. Samtidig vil jeg tro at sett med fagbevegelsens øyne vil en Arbeiderparti-regjering gi mulighet til å gjennomføre Landsorganisasjonens handlingsprogram slik det ble vedtatt av fagkongressen i våres.

Det nære organisasjonsmessige og politiske samarbeid mellom fagbevegelsen, Arbeiderpartiet og Regjeringen gir styrke til alle parter. Men dette samarbeidet vil ikke kunne skape noen automatiske løsninger på de problemene vi står

overfor.

Når vi nå går inn i en vanskelig og problemfylt økonomisk utvikling, i hvert fall i det kommende året, og kanskje enda lengre, vil ikke selv det mest intime samarbeid kunne skape løsninger som det ikke er økonomisk dekning for.

Men samarbeidet mellom fagbevegelsen og Regjeringen er et godt grunnlag for å finne de beste løsninger innenfor de rammer som de internasjonale forholdene setter.